

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 73. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983404503456/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

KAMPE FOR FRIHEDEN.

Hierman gjorde mine Forsædte begribeligt, at de maatte flytte hen til et Sted, hvor jeg kunde indstudere de mange Roller, jeg nu ideligt havde at læse paa. De flyttede da fra Pilestræde til Vingardsstræde, hvor et lille Kammer blev mig indrømmet til eget Brug. Hierman besørgede de fæse Meubler, den lille Stue kunde rumme, og hans elskværdige Søster, som han havde gjort mig bekendt med, var saa god at forsyne Stuen med en brøderet Kakkelovenskjærm og en Clavestol. Gaver fra hende Tid, jeg bestaadigt har bevaret og endnu den Dag i Dag er i Beviddelse af. Deme Godde, at have mit eget Værelse, var mig paa en Gang kjært og ukjært; thi jeg ønskede ikke at være ene med Hierman, og dette var nu uundgaaeligt. I det lille Rum sad jeg ofte og sødte de bitre Taarer, paa samme Tid som jeg indstuderede den ene lystige Rolle efter den anden. Kom nu Hierman, forsigedes min Fortvivlelse snart over hans Venlighed, snart over hans Bebrejdelser for Mangel for Godhed for ham. De lyse Øieblikke i min Tilværelse vare, naar jeg sad i den Heibergske Kreds hos hans Moder eller var indbudet i Wexschalls muntre og livlige Hus, hvor alle Interesser dreiede sig om Theatret, hvor alle Samtaler gik ud paa den Kunst, der holdt min forkuede Sjæl oppe, saa jeg ikke gik tilgrunde i mine for min Alder unaturlige Forhold. Alle i denne Kreds viste mig en Opmerksomhed, som jeg endnu tænker paa med Taknemmelighed; og sjelden var der nogen Føst i dette Hus, hvori jeg ikke deltog. Desuagtet plagedes jeg ofte af Trivsel, om jeg ogsaa var ret velkommen, og om man ikke talte mig af Modfalden. Særlig erindrer jeg en uforglemmelig Juleaften. Min ældre Kunstsøster havde indbudt mig til Julefæst; jeg var henrykt deraf, thi jeg kjendte kun et Juletræ af Andres Fortælling. I vort triste Hjem havde aldrig Julestjernen glimret i Toppen af noget Træ. Da jeg var indbudet uden min Søster, havde jeg ikke hørt Mod til at underrette min Moder deraf, men opsat at omtale denne Sag til det sidste Øieblik. Jeg stod nu om Eftermiddagen i Begreb med at bede om Tilladelse til at gaa, da min gifte Søster i samme Øieblik traadte ind ad Døren med sin lille Pige og sagde: „Jeg vil blive hos Jer i Aften.“ Nu vidste jeg, at en Ben om at gaa ud, naar hun en enkelt Gang kom i Besøg, vilde blive afskaat. Og jeg sang. Dog, imedens jeg sad og talte med min Søster, tænkte jeg paa Julefesten i det Wexschallske Hus, hvortil jeg havde glædet mig saa meget, og det var mig ikke længer muligt at tilbageholde mine hamlige Taarer. „Hvad gæder den for?“ udbrød hun forundret. Da vi i dette Øieblik vare ene i Stuen, betroede jeg hende den Glæde, som jeg var paa det Nærmeste ved at gaa glip af. „Din Nær!“ svarede hun, „hvorfør

sagde du ikke dette stux? Jeg skal nu bede Moder om at lade dig gaa derhen." Hun gik derpaa ind i Kokkenet til min Moder, der med et noget fortrædeligt Ansigt kom ind og sagde: „Ja, saa gaa da!" Min godmodige Søster hjalp mig nu i min Stads, og sjeleglad begav jeg mig til det Wexschallske Hus, der laa i Nærheden af vort. Men aldrig saa snart var jeg ene paa Gaden, før de sædvanlige eygelige Skrapler opstode hos mig. Jeg forestillede mig nu, at Madam Wexschall af Medlidenhed havde indbudt mig, at hun og det øvrige Selskab maaske gjerne saas, at jeg blev borte o. a. v. Under disse Reflexioner naaede jeg til hendes Port i Laxegade. Jeg saae op ad Huset. Alle Værelser vare oplyste, og mit Hjerte begyndte at banke af Frygt og Glæde. Jeg gik op ad Trapperne og stod nu udenfor hendes Dør; jeg hørte Lystigheden indenfor, kjendte mange af Stemmerne, men havde ikke Mod til at trække i Klokkestrengen - - jeg ligesom gaa ved Tunken om den Alarm, Klokken vilde gjøre. Den Undseelse, der saaledes overfaldt mig i Forening med min Frygt for ikke at være velkommen, gjorde, at det tilsidt var mig umuligt at trække i denne Streng, hvis Lyd vilde have naaet mig Døren til al denne Herlighed. Og jeg stod — og stod — indtil jeg endelig besluttede at vende om og gaa hjem igjen. Og virkelig gik jeg atter hjem, hvor min Indtrædelse i Stuen ikke vakte liden Forundring. Jeg sagde nu, at jeg havde betænkt mig og vilde hellere blive hjemme hos dem. „Du er dog en underlig En", svarede min Søster, „hvad skulde det nu til?" Imidlertid vare mine Tanker hele Aftenen hos Wexschalls. Næste Dag bebrejdede Madam Wexschall mig min Udeblivelse. „Vi ventede paa dig til det Yderste, og Flero, som havde glædet sig til at se dig, vare ganske vrangne over din Udeblivelse." — „Ja", tænkte jeg i mit stille Sind, „hvem der havde været ganske sikker derpaa!"

Jeg var nu 16 Aar og behøver vel ikke at fortælle, at en ung Pige i min Stilling havde mange Tilbedere, saa vel imellem dem, der kjendte mig personligt, som imellem dem, af hvem jeg kun var kjendt fra Seenen - især blandt disse Sidste, for hvem mit tilbageholdne Væsen var ukjendt, og af hvilke jeg blev eftertræbt paa en mer eller mindre heftig Maade. Men hvedes hine eller disse kom nogen Vej, hvor stor en Umsæge de end gjorde sig. De ubekjendte Herrens Efterstræbelser optog jeg altid som en Fornærmelse mod mig og min Stand, og dybt saaret saae jeg heri kun et Tegn paa den Mening, de havde om min Ærbarhed. Imidlertid disse var en ung for sin Skjønhed bekjendt Militair, hvis Kur gjorde mig en Del Bryderier. Paa hundrede Mæder vidste han at faa Vers og Breve praktiserede til mig. Disse Breve indeholdt bestændigt Forsikringen om de bedste og reueste Hensigter. Jo mere Modstand han maatte, des heftigere bleve hans Forsikringer, og han tilbød mig nu skriftligt ligesom sin Haand og sit Hjerte. Hans ivrigste Ben

gik altid ud paa blot een Gang at turde tale med mig, hvilket kun imidlertid aldrig opnaaede. Man havde med megen Usæge vundet en af mine Brødre for sig, og denne Brøder troede fuldt og fast paa Ærligheden af hans Ord og Tilbud. „Du kan jo dog gjerne tale en eneste Gang med ham,“ sagde min Brøder, „han er saa smuk og mener dig det oprigtigt.“ Min Moder havde ofte givet hans Bud Brevene uansede tilbage; men intet hjalp, han blev ved. En Dag sendte han mig en elegant Æske med udmærkede Smykker af en besynderlig Form: Alt var formet som Blomster; Stængenes forskjellige Farver vare benyttede som Blomsterblade. Nu blev min Moder for Alvor vred, tog Æsken, gik hjem til hans Moder, overleverede hende den og bad hende formaa sin Son til at lade mig i Fred. Dette hjalp. Hvad der siden blev af disse Smykker og deres Giver, skal jeg længer hen fortælle. Jeg vil ikke træde ned at omtale, hvor ofte jeg var Gjenstand for Efterstræbelser af lignende Art, dog har man vist næppe nogen Forestilling om, i hvilken Grad en ung Pige, som ret har Publikum for sig, fristes fra alle Kanter. Gamle og Unge kappes om at komme i Bekjendskab med en saadan ung Skuepillerinde, især naar hun er af ringe Stand og ikke har et Hjem, der indgyder dem Respect. Mig fristede alt dette intet Øieblik. Min dybe Tung-sindighed — som disse Herrer ikke havde Anelse om — i Forening med en høi Grad af Æresfalclæe gjorde, at jeg uskyldig og ubetørt gennemgik alle disse Fristelser, for hvilket jeg aldrig nok kan takke Gud. Med Sændhed kan jeg i min ældre Alder sige, at jeg ikke har det Mindste i denne Retning at bebrejde mig, medens jeg ofte med Forbauselse maa tænke tilbage paa den Kraft og Bestændighed, jeg i saa ung en Alder lagde for Dagen. Intet Raisonnement faa til Grund herfor, men kun en umiddelbar Takt og Pligtfølelse. Det faldt mig aldrig ind, at det kunde være anderledes; og derfor vandrede jeg den rette Vei ved Guds Hjælp uden at se til høire eller venstre. Naar man kun kjender to Moralbegreber: Ret og Uret, og troskyldig handler derfor, saa slipper man let forbi alle Skjer. Hvor Raisonnementet er mere udviklet, hvor man saa at sige kan plaidere for og imod, hvor man kommer ind paa alle disse Veltalenhedsgrunde, der undskyldte vore Forvildelser, der bliver det vanskeligere at unilgaa Fristelser og Overtrædelser, som man tidligt eller sent vil angre. Jeg var, Gud være lovet, for udviklet og havde et eget Talent til at være uvidende og ikke se og høre, hvad der foregik rundt om mig. Jeg saa og hørte vel, men jeg gjorde mig ikke rigtig Rede for, hvad jeg saa og hørte, og blev derfor uskyldig og beskedet i Tænke og Gjærning. Med dyb Taknemmelighed har jeg ret følt i mit senere Liv, at ikke mig tilkommer Æree for alt dette; jeg tror paa — og føler mig lykkelig ved denne Tro — at et kjærligt Forsyn sætter en Engel ved vor Side og siger til denne: „Vilts hælde Vet, hun er forladt og trænger til en Fører.“

Ved Theatret fulgte Lykken mig i den ene Rolle efter den anden. Publikum var nu engang forgubt i mig. Mine Venner, Heiberg og hans Moder, deres Venner, Wulffs, Wexschalls, alle kappedes om at vise mig Opmarksomhed og Velvillia, men ingen i højere Grad end Herman. Min Fødselsdag stod for Døren, og jeg ængstede mig, hvilken Gave jeg skulde modtage af hans Haand.

Om Morgen den 22de November sendte han mig et meget smukt Sybord. I Laaget var anbragt et Speil. Ved noiere at betragte Bordet opdagede jeg en lille Fjeder under Speilet, jeg trykkede paa den, Speilet sprang tilside og — hans Portrait var indfattet i en lille Fordybning, der skjules af Speilet, naar dette var lukket. Min Søster Amalie og mine Forseldre udbrode: „Nei, hvor det ligner ham! Det var da deilig! Er du ikke glad for denne Overraskelse?“ Ved dette Bords Komme var jeg strev blevet noget beklæmt om Hjertet; ved derpaa saa uventet at se hans Billede — og især ved at høre de Andres Opfordring til at ytre min Glæde derover, var det mig ikke længere muligt at tilbageholde mine Taarer. Alle saae forundrede paa mig. Min Moder skjæmte og sagde: „Du maa skamme dig! Det Menneske gjør Alt for at glæde dig, og du lønner ham kun med Usaknemmelighed!“ Ak! havde jeg dog kunnet tale og forklare hende min Sorg! Men Undsælsen, Frygten for en voldsom Scen, for at blive misforstaaet, Umuligheden for mig at udtale mine Tanker i denne Sag, alt holdt mig tilbage og lukkede min Mund. Om Eftermiddagen kom Bordets Giver, og nu blev - - til min store Sorg - - min fjantede Opførsel, som de kaldte det, fortalt ham med alle Omstændigheder. Han kastede et bedrøvet og bebreidende Blik paa mig, og med Taarer i Øinene spurgte han, om det i den Grad var mig imod at modtage Noget af hans Haand, da skulde han ikke oftere plage mig dermed. Jeg saug. „Jeg havde haabet,“ vedblev han, „at denne Gave ret vilde have glædet dig.“ Aftenen sneg sig hen, imedens jeg ideligt maatte skjule min Fortvivlelse. Dette Bord voldte mig uafslædelig Kummer og Angst. Iver Gang nogen Fremmed betragtede det, gik det i mig af Frygt for, at de skulde opdage Fjederen, trykke paa den, og hans Billede derved komme tilsynne. Hvorledes mine Forseldre betragtede dette Forhold, kunde jeg aldrig ret komme efter. Iøvrigt moraliserede min Moder ideligt for mig og sagde, at en ung Piges Arbeid og gode Rygte var hendes bedste Klædede; at hun var som „en nyvasket hvid Kjole — en Plet — og hele Skjønheden er borte.“ Dette var et af hendes mange Ordsprog, som hun sagde, at hun havde fra sin Moder. Og naar en Fremmed nu og da kom med det Rygte: at jeg var og alt i lang Tid havde været forlovet, horte jeg hende nu svare: „Åh Snak! Hun er for ung til at tænke paa Sligt; han kunde jo være hendes Fader.“ Paa den anden Side lagde hun ikke mindste Hindring i veien

for, at det fortrolige Forhold, som fra min Barndom af havde fundet Sted
 imellem ham og mig, vedblev. Jeg antog altsaa, at hendes Svar til fremmede
 Folks Tale var en List. Undertiden var det vel, som om hun ngjerne saa, at
 Herman kom, og hun udbrød endogaaa uwillig: „Naa, er han nu der igjen!“
 Men blev han borte i et Par Dage, var hun vred paa mig og sagde, det var
 mit matte Væsen, min uvordige Opførsel, der stødte ham bort. Jeg vidste
 saaledes hverken ud eller ind.

Heiberg havde strax efter „Elverhøi“s Opførelse faaet fast Ansettelse
 som Theatredigter og -overaæter. Der var altsaa ikke mere Tale om at
 vende tilbage til Kiel. En Dag sad jeg ene i min lille Stue i Vingars- 10
 stræde, trykket paa Sjæl og Lægeme, i mine stadige Grublerier, hvad dog
 Enden vilde blive paa dette Forhold til Herman, der pinte mig i høiere og
 høiere Grad; jeg ønskede, at han vilde udtale sig bestemt herom, thi da
 haabede jeg at faa Mod til at sige ham, at det aldrig havde været mit Ønske
 at betragte dette Barndomsforhold som hindrende for min Fremtid. Men 15
 aldrig kom et Ord over hans Læber, som kunde give mig Leilighed til denne
 Protest. Som jeg nu sad her, kom et Brev til mig fra Heiberg. Med For-
 andring og Forbauselse læste jeg, at denne udmærkede Mand tilbød mig sin
 Haand. Han skrev, at jeg vel havde gjøttet, at den Ansettelse ved Theatret,
 som havde ligget ham saa meget paa Hjerte, kun havde været ham vigtig, 20
 fordi han derved var bundet til samme Virksomhed som jeg, og at det ene
 og alene var for min Skyld, han havde ønsket denne lidet interessante Post;
 da han aldrig vilde fordrø, at jeg for hans Skyld skulde forlade en Kunst,
 hvortil Forsynet saa diensynligt havde bestemt mig. Bort og vemodig læste
 jeg disse kjerlige Ord. Det var i min Betskedenhed aldrig faldet mig ind, 25
 at denne Mand's Godhed for mig havde en saa alvorlig Character. Jeg havde
 i de unge Aar en formelig Skræk for Ægteskabet. I mit Hjem havde jeg
 været Vidne til, i hvilken frygtelig Skikkelse dette Forhold kunde udvikle
 sig. Iblant vore Bekjendte havde jeg set lignende ulykkelige Ægteskaber,
 saa jeg troede fuldt og fast, at af alle Ulykker var Ægteskabet den aller- 30
 største. Hvem i Verden, som i dette Tidspunkt havde tilbudt mig sin Haand,
 kunde derfor været vis paa et Afslag. Hertil kom, at jeg jo ikke vidste,
 hvorledes Herman betragtede sit Forhold til mig, og om jeg ikke havde Ret
 i min Frygt for, at jeg efter hans Mening ikke mere raadede over den
 Haand, der blev begjæret. Da tænkte jeg: her har jeg en Leilighed til at 35
 faa Hermans Tanker at vide og tillige give ham tilkjende, at jeg anser mig
 for ubunden. Jeg vil betro ham, men ogsaa kun ham, dette Tilbud fra Hei-
 berg, og bede ham rædde mig i denne Sag. Hvis han da siger, at han an-
 tager mig som bunden til sig, da vil jeg tale frit og uforbeholdent med
 ham. Helle Dagen pinte jeg mig med Tanken om den Scene, jeg gik imod, 40

naar Herman mod Aften som sædvanligt indfandt sig. Jeg forberedte mig paa, hvad jeg da vilde sige til mit Forsvar og til Anklage mod ham og mine Førelde, der havde ledet et stakkels Barn ind i et Forhold, hvis Betydning det ikke kjendte, og som vilde gjøre mig heist ulykkelig, hvis det skulde være bindende for mit øvrige Liv. Aftenen kom og med den Herman. Da vi vare ene, sagde jeg skjelsvende til ham: „Jeg vil bede dig raade mig i en Sag. Les dette Brev og sig mig, hvad du synes, jeg bør svare derpaa.“ Han læste Brevet, idet mine Øine ufravendt og i største Spænding vare heftede paa ham. Under Læsningen syntes jeg at bemærke, at han skiftede Farve. Forventningsfuld stod jeg med bankende Hjerte og ventede paa, hvad der nu vilde komme. Efter at have læst det lagde han det sammen, rakte mig det tilbage og sagde koldt: „Heri kan ingen raade dig uden du selv. Holder du af ham, saa sig ja.“ Han greb derpaa sin Hat og gik hurtigt bort; og jeg arme Pige var lige nær. Dagen efter kom han som sædvanligt, omtalte ikke Brevet med et Ord og var, som om Intet var passeret. Heibergs Brev havde ret inderligt bedrevet mig. Jeg var uendelig vad at give denne Mand et Afslag; jeg kunde ikke undvære hans og hans Moders Venskab, og dette, frygtede jeg, blev mig berøvet, naar jeg skuffede den Coolhed og Tillid, han viste mig ved at ville knytte sin Skjæbne til mig simple, ubetydelige Pige, der i Alt stod under ham. Og dog var det mig umuligt i dette Øieblik, hvor min Sjæl sukkede efter Frihed, egenraadig at knytte et nyt Bånd, om hvis Mulighed jeg i min Ydmyghed ikke havde drømt. Jeg skrev derfor i al Taknemmelighed et Svar til Heiberg, hvori jeg sagde, at dette Tilbud var mig saa uventet, at jeg ikke saae mig istand til at svare derpaa; at jeg følte mig for ung og unyndig til at foretage et for hele Livet saa afgjørende Skridt. Usigelig forlegen afsendte jeg dette Brev til min hengivne Ven. Den første Gang jeg atter saae ham efter dette Brev, kom han mig paa sin ridderlige Maade venlig og utvungen imøde, omtalte ikke med et Ord det Passerede, men lod mig paa en fin Maade mærke, at jeg frendtes i ham vilde have en trofast og hengiven Ven. Og en tung Sten faldt herved fra mit Bryst.

Ofto i senere Aar ytrede Heiberg sin Forundring over, at det var muligt, at hans hele Væsen og Opmærksomhed ikke ideligt havde sagt mig, hvilke Følelser han nærede for mig. Hvorledes alle Elskersconerne i „Elyver-hed“ indirekte havde været Elskovserklæringer til mig, idet han i disse havde givet tilkjende, hvorledes han opfattede mit hele Væsen; det var ham derfor ubegribeligt, hvorledes hans endelige Henvendelse til mig kunde komme mig uventet. Hvor nær mit Afslag var gaaet ham til Hjerte, sagde han, kunde jeg se af de lyriske Digte, som han lagde i Laurus Mund, da han kort efter skrev „Prindsesse Isabelle“.